

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 32 • Aralık/December 2023
www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut589>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Polisiye Romanlarda Hemşireler

Nurses in Detective Novels

Öz

Hemşire karakterler, tabii olarak en çok hastalık ve savaş konularının işlendiği edebî türlerde hayli işlevsel bir şekilde karşımıza çıkarlar. Söz konusu eserlerdeki belli başlı nitelikleri fedakâr, özverili, kahraman, vatan ve millet sevgisiyle dolu olma ve en zor ve hassas anlarda bile meslekî gerekliliklere göre hareket etmeleridir. Vakanın şekillenmesinde savaş ve hastalık gibi olağanüstü durumların etkili olmadığı eserlerde ise hemşire figürlerinin daha farklı karakterize edildiğini görmekteyiz. Söz gelimi kimi polisiye ve gerilim romanlarının olay örgülerinin düzenlenmesinde de hemşireler kilit kişiler olarak çizilmişlerdir. Öyle ki, bir cinayetin çözümlenmesi, bir intihar hadisesinin sebebinin anlaşılmasında veya bütün bunların gerçekleşmesinde hemşire karakterlere büyük roller verilir. Buna göre kimi polisiye ve gerilim romanlarında hemşire karakterler cinayetin çözümlenmesinde dedektif gibi hareket ederler. Akıllarıyla ve zekâlarıyla detektifi şaşırtır ve hayran bırakırlar ve dedektifler onlarla birlikte iş birliği yapar. Kimilerinde de cinayetin kurbanı olurlar. Bu romanlarda genellikle doktorlar da cinayetin işlenmesinde-açıklanmasında kilit kişiler pozisyonundadır. Bazı polisiye unsurlar ile gerilim unsurlarının iç içe olduğu romanlarda da hemşire karakterleri olumsuz ve saplantılı kişiler olarak görmekteyiz. Onlara meslekî bilgileri gerilimi artıracak şekilde davranma imkânı verir. Akıl almamak üzere işkence metotlarına başvururlar. Bütün bunlar, hemşireleri polisiye ve gerilim romanlarının önemli bir figürü hâline getirir. Biz bu yazımızda polisiye romanlarda hemşire karakterlerin hangi özellik ve işlevlerle karşımıza çıktığını değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Polisiye ve Gerilim Romanı, Hemşire, Cinayet, Dedektif, Kurban, Cani.

Abstract

Nurse characters, of course, appear in a highly functional way in literary genres where the subjects of disease and war are discussed. The main characteristics of the works in question are being self-sacrificing, devoted, heroic, full of love for the homeland and nation, and acting in accordance with professional requirements even in the most difficult and sensitive moments. We see that nurse figures are characterized differently in works where extraordinary situations such as war and disease are not effective in shaping the case. For example, nurses are drawn as key people in the organization of the plots of some detective and thriller novels. So much so that nurse characters are given major roles in solving a murder, understanding the cause of a suicide, or in the realization of all these. Accordingly, in some detective and thriller novels, nurse characters act like detectives in solving the murder. They surprise and amaze the detectives with their intelligence and intelligence, and the detectives cooperate with them. In some cases, they become victims of murder. In these novels, doctors are generally key people in the commission and explanation of the murder. In novels where some detective and thriller elements are intertwined, we see nurse characters as negative and obsessive people. Their professional knowledge gives them the opportunity to act in ways that increase tension. They resort to unbelievable torture methods. All this makes nurses an important figure in detective and thriller novels. In this article, we will try to evaluate the characteristics and functions of nurse characters in detective novels.

Keywords: Detective and Thriller Novel, Nurse, Murder, Detective, Victim, Villain.

Özlem Nemuğlu*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Doç. Dr.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Şehit İlhan Varank Kampüsü Manisa/ Türkiye
Elmek: ozlemnemuglu19@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9935-0569

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 18.12.2023

Kabul Tarihi: 24.10.2023

E-yayın Tarihi: 31.12.2023

Atıf/Citation:

Nemuglu, Ö. (2023). Polisiye Romanlarda Hemşireler. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (32), s.106-120.

Giriş

Hemşire karakterler, tabii olarak en çok hastalık ve savaş konularının işlendiği edebî türlerde hayli işlevsel bir şekilde karşımıza çıkarlar.¹ Söz konusu eserlerdeki belli başlı nitelikleri fedakâr, özverili, kahraman, vatan ve millet sevgisiyle dolu olma ve en zor ve hassas anlarda bile meslekî gerekliliklere göre hareket etmeleridir. Vakanın şekillenmesinde savaş ve hastalık gibi olağanüstü durumların etkili olmadığı eserlerde ise hemşire figürlerinin daha farklı karakterize edildiğini görmekteyiz. Söz gelimi kimi polisiye ve gerilim romanlarının olay örgülerinin düzenlenmesinde de hemşirelerin kilit kişiler olarak çizildiklerini görmekteyiz. Öyle ki, bir cinayetin çözümlenmesi, bir intihar hadisesinin sebebinin anlaşılmasında veya bütün bunların gerçekleşmesinde hemşire karakterlere büyük roller verilir. Vakası bir hastanede veya bir klinikte geçen polisiye ve gerilim romanlarının bir kısmında da hemşire karakterlerin seri cinayetlere kurban olduklarını görürüz. Bunlarda vak'anın şekillenmesinde yasak aşklar da entrik unsur olarak yer alır. Bahsedilen romanlarda hemşire karakterler ne yazık ki sadece dedektif ve kurban rollerinde çizilmez kimi zaman bizzat cinayetleri işleyen en cani ve sadist ruh halleriyle tecessüm edilirlir. İster olumlu ister kurban, isterse cani ruhlu olarak karakterize edilsinler, hepsinde meslekî bilgilerini ve meslekî görevlerini kullanmaları son derece önemlidir.

Biz bu yazımızda hemşire figürlerinin bahsettiğimiz karakter özelliklerini yansıtan üç tipik roman üzerinde durmak istiyoruz. Modern Türk edebiyatında polisiye roman türünde birçok örnek verilmesine, birçok yetkin yazar yetişmesine rağmen biz yaptığımız araştırmalar sırasında hemşire karakterlere rastlayamadık.² Bu yüzden Batı edebiyatından, üç farklı hemşire tipini barındıran üç tipik roman üzerinde durmayı tercih ettik. Bunlardan birincisi, Türk okurlarının çok yakından tanıdığı ve polisiye roman deyince ilk akla gelen isimlerden Agatha Christie'nin *Mezopotamya'da Cinayet* romanıdır (Christie, 2019). Amy Leatheran isimli hemşire hem eserin anlatıcısı hem de bir cinayet hadisesinin çözümlenmesinde dedektifin en büyük yardımcısı, hatta kimi zaman ondan daha faal olandır. Konumuzla ilgili ikinci eser, bir klinikte ard arda canice öldürülen hemşire karakterlerin yer aldığı *Klinikte Cinayet* romanıdır (Tursten, 2006). İsveç'in önde gelen polisiye ve gerilim romanı yazarlarından Helene Tursten'in görebildiğimiz kadarıyla bizim üzerinde durduğumuz romanından başka bir romanı daha, *Asansördeki Kadın* da (Tursten, 2005) Türkçeye çevrilmiştir. Ancak bizim yazımızın içeriği gereği kurban hemşire karakterlerin yer aldığı *Klinikte Cinayet*, daha tipik bir örnektir. 1988'de Dünya Fantezi Ödülleri'nde en iyi roman dalında aday gösterilen ve akabinde aynı isimle filmi çekilen Stephen King'in *Sadist* romanında (King, 1995) ise

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Özlem Nemutlu, "Türk Edebiyatında Hemşireler", *Türkiye ile Türk Dünyası Arasında Bir Köprü*, Yavuz Akpınar Armağanı, Bengü Yayınları, 2018, Ankara, 614-625.

² Bu çalışmamız dolayısıyla karşımıza çıkan bir eser ve bununla ilgili serüvenimizden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Taramalarımız sırasında İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi kataloğunda *Canı Hemşireler* isminde bir esere rastladık. (Çev.: Memduh, Milli Saraylar İdaresi Kütüphanesi, İstanbul, 1308). Bu roman, polisiye romanlara merakıyla da bilinen II. Abdülhamit'in tercüme ettirdiği eserlerden biridir. Bir dönem İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ne devredilen Yıldız Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan eser, koleksiyonun diğer eserleriyle birlikte yeni bir düzenlemeyle Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'na geçmiştir. Dolayısıyla eseri biz bu koleksiyondan temin ettik. Rika harfleriyle kaleme alınan metni okuduğumuzda, buradaki hemşire kelimesinin iki kız kardeş anlamında kullanıldığını gördük. Kitap Suzan ve Cecile isimli iki kız kardeşin işlediği cinayetleri ve yakalanmalarını konu alıyordu. Dolayısıyla bu kitapla ilgili serüvenimiz, "hemşire" kelimesinin, bu yazının içeriğine uygun olan anlamıyla ne zamandan beri kullanıldığını öğrenmemiz gerektiğini düşündürdü. Hemşire kelimesi modern Türk edebiyatının ilk örneklerinde daha çok kız kardeş manasında kullanılmaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla hemşire kelimesi bugünkü manasıyla 1920'li yıllardan sonra karşımıza çıkmaktadır. Daha önceki metinlerde "hababakıcı kızlar" ifadesi daha çok kullanılmaktadır. (Bu vesileyle Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı yetkililerine teşekkür ederim.)

hayli saplantılı bir hemşire karakterle karşılaşırız. Annie Wilkes, romanlarını tutkuyla okuduğu bir yazarı, önce kazada ölmekten kurtarır ancak sonrasında onun iyileşmesine de izin vermez.

Bir Dedektif Gibi: Hemşire Amy Leatheran

Polisiye romanın en tanınmış yazarlarından Agatha Christie'nin hem Birinci hem İkinci Dünya Savaşı sırasında hemşirelik yaptığı herkesçe bilinmektedir. Hatta onun romanlarında öldürme ve intihar vasıtalarından biri olarak çokça yer alan zehirler ve zehirlenmeler hakkındaki bilgisi de söz konusu gönüllü hemşireliğine dayandırılır. İlk eşi Archie Christie, Hava Kuvvetleri'nde görevli bir subaydır. Savaş yıllarında Gönüllü Yardım Birliği'ne katılarak Torquay'daki Kızılhaç Hastanesi'ne hemşire olarak atanır. İlk dedektif öykülerini yazmaya bu görevi sırasında başladığı da iddialar arasındadır. Bundan başka bu görevi, ileriki illarda yazacağı polisiye romanlarında yer vereceği doktor ve hemşireler, zehirler, ilaçlar, şuruplar hakkında hayli gözlemler yapma imkânı sağlar (Üyepzarcı, 2008:638-658).

Mezopotamya'da Cinayet'te vaka, romanın kişilerinden hemşire Amy Leatheran tarafından anlatılır. Roman güya Doktor Giles Reilly tarafından yazılan bir önsözle başlar. Doktor Reilly, Bağdat'ta bir buçuk günlük uzaklıktaki küçük bir şehir olan Hassanieh'te operatör olarak çalışmaktadır. Kitabın yazılma serüveni hakkında kısa bir bilgi veren bu önsöz, yazar tarafından kurgulanmıştır. Bilhassa realist romanlarda, gerçeklik izlenimi uyandırmak için -postmodern romanlarda da realist görünme kaygısıyla alay etmek için - bu tarz önsöz, günlük, hatıra defteri gibi metinlere yer verilir.

Doktor Giles Reilly'e göre öyküde anlatılan olayların üzerinden dört yıl geçtiğine göre artık gerçeklerin açıklanma vakti gelmiştir. Delillerin karartıldığına dair özellikle Amerikan basınında birçok yanlış yorum yer almıştır. Bu öyküyü tarafsız olamayacağını düşünerek kazı ekibinden birinin almasını istemez, ona göre bu işi en iyi üstlenecek kişi İngiliz Hemşire Miss Amy Leatheran'dır. Üstelik hadiselerin yaşandığı Irak'taki Pittstown Üniversitesi Arkeolojik Araştırma Ekibi'yle organik bir bağı yoktur. Doktora göre Hemşire Amy, "sağlam, dürüst, akli başında bir kadın ve tam bir profesyoneldir; ayrıca gözünden hiçbir şey kaçmayan, kültürlü ve araştırmacı bir kişiliğe sahiptir." (Christie, 2013: 9-10). Doktorun Hemşire Amy'i ikna etmesi pek kolay olmamıştır. Amy'nin en başta gelen çekincelerinden biri, bir metni kaleme almadaki acemiliği, üslubunun zayıf olduğu düşüncesidir. Doktorun da zayıf bulacağını düşünmektedir. Oysa doktora göre Hemşire Amy'nin üslubu "çoşkulu, özgün ve konuya uygundur." Doktor bu önsözden sonra 1. Bölümü de kaleme aldığını ifade eder ama bu bölüm de Amy Leatheran'ın hemşire arkadaşlarından birine gönderdiği mektubun aktarılmasından ibarettir. Hemşire Amy'in arkadaşı, Amy'in kendisine yazdığı bu mektubu güya Doktor Giles Reilly'e gönderme nezaketinde bulunmuştur. Elbette bunlar da kurgusal oyunun bir parçasıdır. Romanın bundan sonraki bölümleri Amy Leatheran tarafından anlatılır. Dolayısıyla romanın anlatıcısı hemşire Amy'dir.

Yazar olduğumu ya da yazmaktan anladığımı iddia edecek değilim. Bu öyküyü yazmaya da Doktor Reilly'nin ısrarıyla giriştim. Her nedense Doktor Reilly sizden bir şey istediğinde reddedemiyorsunuz (Christie, 2013: 14).

Hemşire Amy'nin çekincelerinden biri, nesnel olamamaktır. Oysa doktor öznel olmanın çok daha makul olacağı fikrindedir. Çünkü Amy'in "akıllı, öngörülü bir kadın" olduğunun farkındadır (Christie, 2013:16).

Agatha Christie'nin bu sefer bir hemşirenin, Hemşire Amy'nin ağzından anlattığı *Mezopotamya'da Cinayet* romanında hadiseler Irak'ta, Bağdat yakınlarındaki bir kazı merkezinde geçmektedir. Bir Amerikan üniversitesi adına oradaki kazı faaliyetlerini yürüten İsveç asıllı Amerikalı arkeolog Doktor Leidner'in iki yıl önce evlendiği, kendinden hayli genç karısı Louise Leidner'in birtakım psikolojik problemleri vardır. Hemşire Amy'i Bayan Leidner'la ilgilenmek üzere tavsiye eden kitabın önsözünde karşımıza çıkan Doktor Reilly'dir.

Hemşire Amy, Doktor Leidner'in gözünden de son derece olumlu özelliklerle tasvir edilir:

"... otuz beş yaşlarında, dimdik, özgüvenli ve güven veren bir kadın" olan Amy'in "parlak kahverengi saçları, güleç ancak uysal bir yüzü, hafif pörtlek mavi gözler"i vardır. Bunun da ötesinde en önemlisi "ruhsal sorunları olan bir hastaya bakabilecek tipte, neşeli, ciddi, kendinden emin, zeki ve işinin ehli-güvenilir bir kadın"dır (Christie, 2013:12-13).

Hemşire Amy de söze kendisinden bahsetmekle başlar. Otuz iki yaşındadır. Eğitimini St. Christopher'de tamamladıktan sonra önce çocuk bakıcılığı yapmış, ardından özel hastanelerde ve huzur evlerinde görev almıştır.

Hemşire Amy'in en dikkat çekici özelliklerinden biri kendisine Bayan Leidner'le ilgilenme işini teklif eden Doktor Reilly'in söylediklerini sürekli muhakeme sürecinden geçirmesidir. Sorduğu akıllıca sorular ile meselelerin özünü öğrenmeye çalışması Amy'nin en karakteristik özelliğidir. Bu özelliği eserin her aşamasında işlevsel bir şekilde karşımıza çıkar. Bu kısımlarda bir bakıma konuşan, sanki Agatha Christie'nin dedektifi Hercule Poirot'tur. Kazı ekibinin şoförü Coleman, Hemşire Amy'i kazı ekibine Sairey Gamp olarak takdim eder. Gamp, Charles Dickens'in *Martin Chuzzlewit'in Yaşamı ve Serüvenleri* kitabındaki hemşire karakterdir. Ancak Dickens'in romanındaki hemşire pek olumlu bir karakter değildir. Diğer taraftan Hemşire Amy'nin karakteristik özelliklerinden biri bir edebiyat zevkine ve okuma kültürüne sahip olmasıdır. Karşılaştığı hadiseler ve gördüğü kişilerle ilgili yorum yaparken okuduğu romanların dünyasından istifade eder. Orada kaldığı günlerden birinde *Hastanedeki Cinayet* başlıklı bir roman okur. Hatta kurguda birtakım aksaklıklar olduğunu görerek yazarı uyarmaya karar verir (Christie, 2013: s.88).

Hemşire Amy her şeyden önce kendi mesleğini çok iyi yapan biridir. Bağdat'taki kazı ekibinin sorumlusu Leidner'in karısıyla ilgilenmek için onun tavsiye edilmesi onun mesleğini ne kadar iyi yaptığını gösterir. Mesleğiyle ilgili bir başka önemli karakteristik özelliği hastaları hakkında dedikodu yapmaktan hoşlanmadığını kazı ekibindekilere hissettirmesi ve hep bu prensibi doğrultusunda hareket etmesidir.

Romanın kurgusuna baktığımızda, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bütün hadiseler yaşanmış, bitmiş, Hemşire Amy, Doktor Reilly'nin tavsiyesi ve ısrarı üzerine bunları kaleme almıştır. Yazdıkları da güya şimdi üzerinde durduğumuz roman olmuştur. Kuşkusuz bunlar Agatha Christie'nin kurgulama kabiliyetinin, yazarlık anlayışının göstergesi detaylardır. Hemşire Amy, anlattıklarının daha somut olması için kazı ekibindekilerin kaldıkları yerin bir planını da paylaşır. Doktor Leidner, kazı ekibi

için, Arap evlerine öykünerek bütün kapıları iç avluya açılan odalardan oluşan bir kazı evi yaptırmıştır. Romana da ilave edilen krokide bütün odalarda kimin kaldığını, kimin kimle yan yana odalarda bulunduğunu göstermek önemlidir.

Hemşire Amy, Bayan Leidner'i ilk başta kafasında "mutsuz, esmer, gergin hatta uyumsuz biri olarak canlandırır. Oysa Leidner sarışıdır. "İsveçliler kadar açık tenli, 35-40 yaşlarında (pek genç değil) yüz ifadesi yorgun, sarı saçlarına birkaç ak düşmüş, gözleri olağanüstü güzel, başka hiç kimsede görmediği menekşe renginde gözler, kocaman gözlerinin etrafında mor halkalar, ince kırılğan bir görünümü var"dır. Hemşireye hem yorgun hem hayat dolu gelir. Bundan başka onu "seçkin, soylu bir hanımefendi olarak bulur (s.39). Hemşire Amy ile Bayan Leidner birbirlerinden hoşlanırlar. Bu iyi bir başlangıçtır. Bundan sonra Amy, bütün kazı ekibindekileri dikkatle gözlemler ve onların Bayan Leidner hakkında söylediklerini dikkatle dinler. En başta işi kendisine teklif eden Doktor Reilly'nin ve kızının Bayan Leidner'den hoşlanmadıklarını anlar. Bu yönleriyle tam bir dedektif gibi hareket eder. Bir başka önemli özelliği, hadiseleri anlatırken, aslında olup bitmiş olanı anlattığına göre, baştan bize Bayan Leadner'in ölümünü ve peşi sıra yaşanan gelişmeleri anlatması beklenirdi. Oysa o, kendi yaşadığı süreci okura da yaşatır. Elbette, burada onu böyle karakterize eden usta polisiye roman yazarı Agatha Christie'dir. Polisiye romanlarda, bilhassa buradaki gibi polisiye romanlarda şüpheler birçok kişi ve birçok hadisenin etrafında şekillendirilir. Düğüm, en akla gelmeyen kişi ve hadiseler aracılığıyla çözüme kavuşturulur.

Roman, kendi ülkelerinden ve vatanlarından çok uzakta, bir Ortadoğu ülkesinde, bir kazı bölgesinde, kendilerine göre hayli farklılıklar taşıyan insanlardan ve çevreden soyutlanmış bir şekilde, bir arada yaşamak zorunda kalan Avrupalı kazı ekibinde yaşananları konu almaktadır. Hemşire Amy, bu dar çevrede birbiriyle iletişim kurmak zorunda kalan bu insan topluluğunu Bayan Leidner dolayısıyla dikkatlice izler. Bu kazı ekibinde çıkan tabletleri okumak için bir rahip bile vardır. Bundan başka başta kazı şefi Doktor Leidner olmak üzere, kazı ekibindeki herkesi hem bize tanıtır hem de onların Bayan Leidner hakkındaki fikirlerini öğrenir. Bayan Leidner'in de onlar hakkındaki kanaatlerini merak eder. Bütün bu süreçte dikkat çekici olan, Bayan Leidner'i seven kadar sevmeyen de çok olmasıdır.

Doktor Leidner, orta yaşlı, gergin, çekingen bir adamdır, Hemşire Amy, onu sevecen, nazik ve biraz da çaresiz bulur. Karısının hiçbir sebep yokken heyecanlanıp endişelendiğini söyler. O yüzden karısının bir hemşireyle birlikte olduğunu kendisini "güvende" hissedeceğini belirtir. Hemşire Amy'e bu "güvende" sözü tuhaf gelir (Christie, 2013: 20). Leidner de Hemşire Amy'i "oldukça zeki ve iyi" bulur.

Doktor Reilly'nin kızı Sheila, Bayan Leidner'in sürekli dikkat çekme çabası içinde olduğunu iddia eder. Hatta ona göre gözünün altındaki mor halkalar bile uykusuzluktan değil, kalemle çizilmiştir. Burada Hemşire Amy, etrafındakilerin ilgisini çekmek için sürekli hasta olduklarını iddia eden "hipokondrik" hastalarını hatırlar. Her hemşirenin, her doktorun böyle hastası olabileceğini de unutmaz. Bayan Leidner'in böyle biri olabileceğini düşünür ancak duyduklarından hareketle bir sonuca varmak istemez. Bütün bunlar Hemşire Amy'nin ne kadar temkinli olduğunu gösterir. O hem bir hemşire hem de bir dedektif gibi hareket eder.

Kazı ekibinden, Bayan Mercado Hemşire Amy'i ajanlıkla suçlar. Ona göre hemşireler casusluğa çok yatkındır (Christie, 2013: s.73). Bundan başka romanda bizzat

Amy tarafından hemşirelerin karakteristik özelliklerine dair hususlar hatırlatılır: Söz gelimi bütün hemşireler gibi Amy'in de uykusu oldukça hafiftir (Christie, 2013: 74).

Bayan Leidner, sürekli bitişik odada (antika odasında) biri olduğunu, bir yüzün kendisini takip ettiğini iddia eder. Rahip de benzer şeyleri görmüştür. Bayan Leidner güvenilir bulunduğu Hemşire Amy'e her şeyi anlatır: Bayan Leidner'in idealist, coşkulu ve vatansever bir kızken evlendiği Frederick Bosner bir Alman casusu çıkar. Bir Amerikan gemisinin batırılmasına sebep olduğu için kurşuna dizilir. Ancak ölmemiş, kurtulmuştur. Akabinde Leidner'in babası, Frederick'in trafik kazasında öldüğünü söyler. Louise, bu hadiseden sonra iki kez evlenir ancak bütün evliliklerinde tehdit mektupları alır. Doktor Leidner'le evliliğinin ilk iki senesi sakın geçerken son zamanlarda tekrar tehdit mektupları almaya başlar. Buna son zamanlarda penceresinde gördüğü yüz silueti de eklenir. Bir gün Bayan Leidner, başından aldığı bir darbeyeyle öldürülür.

Yüzbaşı, polis, Doktor Reilly soruşturmak üzere gelirler. Doktor Leidner'in, katilin karısının eski kocası olduğunu ileri sürmesi çok zekice bir tavidir. Oysa Doktor Reilly, katilin ekipten biri olduğu fikrindedir. Aralarındaki bu müzakereden sonra Doktor Reilly özel dedektif Hercule Poirot'un bir görevlendirmeye Suriye'ye geldiğini, oradan Bağdat'a, Hassanieh'e geçeceğini haber verir. Hemşire Amy'a, Hercule Poirot oldukça tuhaf biri gibi gelir. Poirot, Hemşire Amy'den yardım ister. Onu güvenilir bulur. Cinayetle ilgili hadiseleri açık, net bir şekilde anlatmasından keyif alır. Cinayeti çözümlenmede kendisine çok yardımcı dokunacağına emindir (Christie, 2013: 126). Çünkü Hemşire Amy çok iyi bir gözlemcidir ve çok zekidir (s.151). Bu yönleriyle Hemşire Amy, bir bakıma Agatha Christie'nin Hercule Poirot'tan sonra yarattığı ikinci dedektif tipi "cin gibi zeki, meraklı ve Poirot'un aksine duygu ve sezgilerini de işin içine karıştıran" Miss Marple'ı temsil eder. "Polisiye roman jargonuna göre bir *armchair detective* yani koltukta oturup düşünerek, zihninde olayları sonuçlandırabilen bir üstün kişidir ve gerektiğinde olayı çözmek için koltuğundan kalmasını da bilir." (Üyepazarcı, 2008: 643).

Poirot, karısını çok seven Doktor Leidner'in karısının tehlikede olmasına rağmen bir dedektif veya polis çağırarak yerine bir hemşireden yardım istemesini anlamsız bulur (Christie, 2013: s.131). Poirot'a göre de katil kazı ekibindedir. Neticede hem Doktor Leidner'in karısı için neden bir hemşireden yardım istediği anlaşılır; hem de Dedektif Poirot haklı çıkmış olur. Doktor Leidner, aslında Bayan Louise Leidner'in ilk kocası Frederick Bosner'dan başkası değildir. Bosner, karısının ihanetinden sonra hapse mahkûm olmuş, ancak kaçmayı başarmıştır. Bir tren kazasında öldüğü haberi ise doğru değildir. Çünkü bu kazadan sonra o kazada gerçekten ölen İsveçli genç arkeolog Eric Leidner'in yerine geçmiş, o da Bosner yerine gömülmüştür. Karısından intikam almak için planını ustaca hazırlar. Onunla Eric Leidner olarak evlenir. Burada bir kadının kılık değiştirirse bile eski kocasını mutlaka tanıyacağı hakikatinin düşünülmemesi tuhaf gelir. Ancak usta bir polisiye roman yazarı olan Agatha Christie, bu detayı da kurguda işlevsel bir hâle getirir: Doktor Leidner'in aslında Frederick Bosner olduğu hususunda karısında birtakım şüpheler uyandırır, böylece onu gerçekle sanrıları birbirine karıştırmaya itecek, psikolojik olarak travmaya sürükleyecektir. Doktor Leidner mutludur, tutkuyla sevdiği karısı Louise'e kavuşmuştur, mutsuz ve intikam doludur: Karısı Bosner'la değil Doktor Leidner'le evlenmiştir. Diğer taraftan karısı kazıda çizimleri yapan Richard Carey'e aşık olmuş onunla bir ilişki yaşamaktadır. Hemşire Amy'in Bayan Leidner'in neden hüzünlü ve tedirgin olduğunu çok düşündüğü günlerden birinde gördüğü rüya da, romanın kurgusuna bir gizem katar. Hemşire Amy'nin kazı ekibinde en çok dikkatini

çekenlerden biri, çizimleri yapan Binbaşı Carey'dir. Carey'in yüzü sapsarı, solgun ve tavırları gergindir. Onun bu yönüne dikkat eden bir kişi daha olduğunu ancak sonradan fark eder. Mimar Bay Carey yakışıklılığıyla Hemşire Amy'i çok etkiler. Amy rüyasında Carey'i görür ve akabinde meşhur İngiliz şair Keats'in "La bella Dame Sans Merci" "Acımasız Zalim Kadın" başlıklı şiirini hatırlar (Christie, 2013: 56).

Amy, Bayan Leadner'in herkesin söylediği gibi kendi kendine hayaller gören ve onlardan korkan biri olmadığını farkına varır. O, yaşayan birinden korkmaktadır. Nitekim, Doktor Leidner, yani Frederick Bosner, Svğili karısı Louise'in gözünün önünde yeni bir aşk serüvenine atılmasını kabullenemez, zaten baştan beri öldürmeyi kafasına koyduğu için cinayeti işler. Bütün bu süreçte karısı için neden bir hemşireden yardım istediğinin gerekçesi Hercule Poirot tarafından şöyle ortaya konur. Böylece Hemşire Amy'in kafasındaki şüpheler de ortadan kalkmış olur:

Şimdi Hemşire Leatheran'ın bu olayda oynadığı rolün önemini kavriyorsunuz değil mi? En başından beri Doktor Leidner'in korku krizleri yaşayan karısı için bir hemşire tutmayı yeğlemiş olması beni şaşırtıyordu ama artık buna anlam verebiliyorum. Doktor Leidner'ın yaptığı planda krarısının cesedi bulunduğunda ölümünün üzerinden en az bir saat geçmiş olduğunu söyleyecek profesyonel bir tanığın ifadesine gereksinimi vardı. Bu tanık herkesin ölen kadının kocasının terasta olduğuna yemin edebileceği [Metinde böyle] bir zaman diliminde öldürülmüş olduğunu söyleyecekti. Aksi takdirde odasına ilk giren ve cesedi bulan kişi olarak polis cinayeti onun işlediğinden şüphelenebilirdi, ama eğer deneyimli ve profesyonel bir hemşire ölümün üzerinden en az bir saat geçmiş olduğunu açıklarsa bu kuşku tamamen ortadan kalkacaktı (Christie 2013:278).

Ne var ki karısıyla ilgilenmek üzere gelen hemşire sıradan bir hemşire değil, Dedektif Poirot kadar akıllı ve zeki bir kadındır. Tutkulu âşık ve canı koca Bosner'ın planlarını bozulmasında Hemşire Amy'nin rolü büyüktür.

Mezopotamya'da Cinayet'te dikkat çekici hususlardan biri Hemşire Amy'nin Şark hakkındaki hayli olumsuz izlenimleridir. Amy, Bağdat'ı *Binbir Gece Masalları*'ndaki romantiklikten çok uzak son derece dağınık ve pis bulur. Hassanieh, sayısız minaresi ve beyaza boyalı evleriyle uzaktan hayli şirin görünürken şehrin içi onu yine hayal kırıklığına uğratar. Her taraf harabe yapılar, çamur ve pislikle doludur (Christie 2013:30). Oysa Doktor Reilly'nin evi güzel ve temizdir. Bu satırlar bir Batılının gözünden Şark'ın nasıl görüldüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Bununla birlikte romanın sonunda söyledikleri, hatta romanı "Besmele" ile bitirmesi biz Şarklı okurlar için hayli ilgi çekicidir:

Ortadoğu'ya bir daha gitmedim. Su değirmenin homurtusu, nehirden çamaşır yıkayan kadınların şen sesleri hâlâ kulaklarımda, develerin o tuhaf kurumlu bakışları gözümde hiç gitmiyor. Ve bunları düşününce tuhaf bir özlem duyuyorum oralara. (Christie 2013: 283).

..

Tanrım! Doktor Reilly'in dediği ne kadar da doğru. İnsan yazmaya başlayınca duramıyor. Keşke bitirmek için güzel bir söz bulabilsem.

Doktor Reilly'den Arapça bir tabir öğrenebilirdim:

Hani şu Mösyö Poirot'un başlarken söylediği gibi.

"Bismillahirrahmanirrahim"

“Esirgeyen ve bağışlayan Alah’ın adıyla...”
İşte öyle bir şey. (Christie 2013: 285).

Dedektif Poirot, cinayetle ilgili gözlemlerini ve bulgularını paylaşmaya başlamadan önce “tıpkı Müslümanlar gibi” besmele çekmeyi tercih eder. Bu tavır Hemşire Amy’i çok etkiler. Şark’la ilgili oryantalist izlenimlerinin mahiyetini değiştiren Hercül Poirot olur:

Semer kand ve Isfahan gibi şehir adları, uzun sakallı tüccarlar, diz çökmüş develer, sırtları halatla bağlanmış küfeleriyle yalpalaya yalpalaya yürüyen hamallar, Dicle kıyısında diz çökerek çamaşır yıkayan saçları kınalı, yüzleri dövme kadınlara. Su değirmeninin çok uzaklardan gelen gıcırtilarına karışan hüzünlü ezgiler.

Bütün bunlar duyduğum, gördüğüm ama üzerinde pek düşünmediğim şeylerdi. Ama şimdi bir şekilde bana *farklı* görünmeye başlamışlardı, aynen gün ışığı altında eski, tozlu, antika bir nakışın zengin renklerinin ortaya çıkması gibi bir şeydi bu (Christie 2013: 243).

Elbette bu satırlarda Hemşire Amy, hayatında Şark çok önemli olan Agatha Christie’yi temsil etmektedir. Christie, 1936’da yazdığı *Mezopotamya’da Ölüm*’den önce *Doğu Ekspresinde Cinayet*’i 1934’te İstanbul’da Pera Palas’ta kaleme almıştır.³ 1926-1932 yılları arasında da otelin 411 no’lu odasında kalmıştır.⁴ Bir rivayete göre hayatında gizemli bir dönem olarak kalan 11 günlük kaybında da Pera Palas’tadır.

Kurban Hemşireler-Klinikte Cinayet

Helene Tursten, 17 Şubat 1954’te Göteborg doğumlu İsveç polisiye roman yazarıdır. Tursten yazarlığa başlamadan önce hemşire ve ardından diş hekimi olarak çalışmış ancak hastalığı nedeniyle ayrılmak zorunda kalmıştır. Hastalığı sırasında tıp alanındaki makalelerin çevirmenliğini yapmıştır.⁵

Klinikte Cinayet, sorgulamanın yer aldığı giriş bölümüyle başlar. Cinayet masası komiseri Sven Andersson, son derece korkmuş, tedirgin Hemşire Siv’i sorgulamaktadır. Hemşire Siv, duvarda fotoğrafı olan ve elli yıl önce klinikte intihar eden Hemşire Tekla’yı gördüğünü iddia etmektedir. Kısa giriş bölümünden sonra 1. Bölümden itibaren cinayet hadisesinin yaşandığı ana, geceye dönlür.

Göteborg’daki Dr. Sverker Löwander’in özel kliniğinde yoğun bakımda görevli Hemşire Marianne öldürülür. Cesedi jeneratörün üzerinde, öne doğru sarkmış vaziyette, hareketsiz” bulunur (s.14). Cinayeti sorgulamak için Komiser Sven Andersson ile polis müfettişi İrene Huss görevlendirilmişlerdir. Romanda yazarın yansıtıcı merkez olarak kullandığı karakter, genellikle İrene Huss’tur. Sorgulama ekibinde onlarla birlikte altı müfettiş ile bir adli tabip de görevlidir.

Marianne’nın ölümünden sonra gündüz hemşiresi Linda Svensson da kayıptır (Tursten: 49). Onun ajandası Marianne’nın cebinde bulunur. Müfettiş İrene Huss, Linda Svensson’u sorguya çekmek için klinikte bekler. Ancak Linda gelmez, bunun üzerine

³ https://tr.wikipedia.org/wiki/Do%C4%9Fu_Ekspresinde_Cinayet

⁴ <https://perapalace.com/dunyaca-unlu-polisiye-yazari-agatha-christie-ve-kayip-11-gununun-gizemli-hikayesi/>

⁵ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/nur.4770060105>
https://en.wikipedia.org/wiki/Helene_Tursten

evine gider. Kapıyı kimse açmaz. İçeride kedisi vardır. Ev ve kedi hakkında yan komşusu yaşlı Rut Berg'ten bilgi alır. İrene, evde hayli detaylı bir araştırma yapar, ancak herhangi bir ip ucuna rastlayamaz. Ancak Linda'nın siyam kedisi Belker'in saldırısına uğrar. İrene Huss'un yaralarına Hemşire Ellen pansuman yapar. Kedi, cinayet ve gerilim romanlarının en önemli gerilim unsurlarından biridir (Özcan 2019:469-497); Nemutlu 2019: 444-468). Cinayetin işlendiği gece elektriklerin kesilmesiyle her yerin karanlığa bürünmesi, solunum cihazının alarm sesi, jeneratör devreye girmediği için telefonların da çalışmaması gibi unsurlar gerilimi arttırmaya yöneliktir. Eserde buna benzer polisiye ve gerilim romanlarına has unsurlar, kurguda yerinde kullanılmakla birlikte çok derinlikli olarak işlenmemişlerdir.

Klinikte Cinayet'in konumuz açısından ön önemli yönü öldürülen ve intihar eden karakterlerin, yoğun bakım hastası Peterzen ile kliniğin bahçesindeki depoda yaşayan zihinsel özürlü Kuş anası Gunnela hariç, hepsinin hemşire olmalarıdır. Klinikteki hemşirelerin ya çok genç ya elli yaşın üstünde olması, yirmi otuz yaş arası hemşirenin çalışmaması İrene Huss'un dikkatini çeker. Altı ay içerisinde üç yaşlı hemşire emekliye ayrılmıştır. Klinikte başka hemşireler de vardır ancak birbirleriyle pek alakaları yoktur.

Kliniğin sahibi Doktor Sverker Löwander'in babası Bay Hilding de doktordur. Kliniğin açılmasında en büyük mali destek bay Hilding'in karısından gelir. Ne var ki Bay Hilding'in Hemşire Tekla ile bir ilişkisi olmuştur. Doktor Sverker'in gerçek annesi de Hemşire Tekla'dır. Annesi olarak gösterilen Bayan Löwander'de Turner sendromu (kısırlığa da yol açan bir kromozom bozukluğu) vardır. Bu yüzden Hemşire Tekla'nın çocuğunu Bayan Löwander dünyaya getirmiş gibi göstermişlerdir. Bayan Löwander, kocasıyla aralarındaki ilişkiyi öğrenince Hemşire Tekla'dan Göteborg'u terk etmesini ister. Tekla, 1946 sonbaharında gider, 1947 Mart'ında kliniğin tavan arasında asılı bulunur (Tursten: 25). O günden beri klinikte onun hayaletinin dolaştığına inanılır ve güya sesi duyulur.

Bir hayalet ve gizemli ses de elbette gerilim hikâye ve romanlarının temel unsurlarındandır. Katil, klinikte halihazırda işlenen cinayetlerin failini güya Hemşire Tekla'nın hayaletine yüklemek ister. Hemşire Siv Persson'un da güya onu görmüştür:

Doktor, hemşireyi karanlıkta tek başına bırakarak telefonunu almak üzere gitti. Hemşire güçlkle kapıyı buldu ve dizlerinin titremesine rağmen koridora çıkmayı başardı. Hemşire odasının kapısından girerken her zamanki alışkanlığıyla cam kapının ardındaki koğuşların olduğu bölüme doğru bir göz attı.

Sokak lambalarının loş ışığı, dolunayın da katkısıyla daha bir güçlenmişti sanki. Büyük bir pencereden sızan ışık, merdiven boşluğunu oldukça aydınlatıyordu. Hemşire, bir kadının, sırtı kapıya dönük olarak yürüdüğünü gördü. Kadın merdivenlerden aşağı iniyordu. Üzerinde beyaz yakalı ve dizlerine kadar inen koyu renk bir elbise vardı. Sıkıca arkaya taradığı saçlarının üzerinde de beyaz bir kep takmıştı (Turner: 10).

Ancak romanın yazarı Helene Tursten ve onun eserde sözünü emanet ettiği karakter polis müfettişi İrene Hus, bu fantastik unsurların arkasındaki asıl hakikate götürecek mantikî ve aklî sebeplere, gerekçelere yoğunlaşmayı tercih ederler. Nitekim adım adım katile doğru gidiş, onları haklı çıkarır.

Babasından sonra kliniğin başhekimi olan operatör Doktor Sverker Löwander'in ilk eşi Barbro da bir hemşiredir ve ondan iki çocuğu vardır. Sverker Barbro ile evliyken klinikte hasta jimnastiği ve fizik tedavi uzmanı olarak çalışan Carina ile bir ilişki

yaşamaya başlar (Turner: 116). Barbro'dan boşanarak Carina ile evlenir. İrene Huss, cinayetleri intikam almak için Barbro'nun işleyebileceği ihtimaline dayanarak Barbro'yu da sorgulamak ister. Onunla Carina arasındaki benzerliğe çok şaşırır. Ancak Carina, Barbro'dan çok daha yapılı, çok daha güzeldir (Turner: 241).

Turner, romanın kurgusunda kaderin tekrarlanması ve içten içe ilahî bir adaletin olduğu hususlarına önem verir. Nitekim, Doktor Sverker, doktor babasının bir hemşire ile olan evliliğinden doğmuştur. Kendisi de önce bir hemşireyle evlenmiş, ancak ondan ayrılarak ikinci evliliğini hasta jimnastiği ve fizik tedavi uzmanı Carina'yla yapmıştır. Tıpkı babasının Hemşire Tekla'ya gönlünü kaptırması gibi Sverker de Carina'yla evliken Hemşire Linda'yla yakınlaşırlar. Ancak bu yaklaşma evliliğe dönüşecekken bir cinayetle engellenir. Romanın sonlarına doğru katilin asıl hedefinin Hemşire Linda olduğu ortaya çıkar. Cinayetleri işleyen, hemşireleri ve diğerlerini öldüren, Doktor Löwander'in ikinci karısı Carina'dır. Linda'nın cesedi Hemşire Tekla'nın asarak intihar ettiği depoda bulunur. Onu da kendini asmış gibi gösterir (Turner: 201). Hemşire Siv'in gördüğü, Hemşire Tekla'nın bavulundan eksik olan hemşire kıyafetlerini giymiş hayalet de Carina'dan başkası değildir.

Carina'nın amacı kliniği Göteborg'un en şık spor ve güzellik merkezi haline getirmektir. Kocasının Linda'ya bir ilişkisinin olması, üstelik evlenmek istemesi bütün planlarını alt üst eder. Doktor Sverker ile Linda'nın nöbetçi doktor odasında yaşadıklarına da o kadar takmaz. Asıl derdi şahsî hedeflerine ulaşmaktır. Bu yönüyle Carina, edebiyat tarihinde hayli eski bir geçmişi olan ve bugün de görmeye devam ettiğimiz "ölümcül kadın", öldürdükleri de (Marianne, Linda) tabii olarak "kurban kadın" tiplerine örnektir. (Moran 1995: 35)

Carina, cinayetlerden sonra hakkında hayalet hikâyeleri de dolaşan Hemşire Tekla'nın kılığına girmektedir. Carina, Hemşire Linda'yı önce ipe boğar ardından onu kendini asmış gibi bir süs vererek Hemşire Tekla'nın da intihar ettiği depoya sürükler. Hemşire Marianne ve Kuş Anası Hugg'u öldürme sebebi Linda'yla tartışmalarını ve onu öldürmesini görmüş olmalarıdır. Sırada gece hemşiresi Siv Persson ile yoğun bakım Anna Karin-Arvidsson vardır (s.378-382). Ancak başta İrene Huss olmak üzere sorgu ekibinin zeki ve dikkatli takibinden kendini kurtaramaz. Bütün cinayet hadiselerinin aklî ve mantıkî usullerle çözümlenmesine rağmen romanın sonunda İrene Huss'un kliniğin penceresinde bir kadın silüetini görmesi ilgi çekicidir. Okur, onca reellikten sonra fantastik bir görüntüyle karşılaşmanın heyecanı ile baş başa bırakılır.

Üyepazarcı'nın da ifade ettiği gibi başarılı bir polisiye romanda okur dedektifle birlikte yarışır. Kurguda cinayetin/suçun kimler tarafından işlenebileceğine dair sürekli olasılıklara yer verilmesi ve vakanın bunlar etrafında şekillenmesi önemlidir. Burada önemli olan, okurun zekâsıyla alay etmeyecek şekilde bu olasılıkların mantıkî gerekçelere dayandırılmasıdır.⁶Klinikte Cinayet'te bu gibi unsurlar, çok derinlikli ve girift olmasa da başarıyla işlenmiştir.

Hemşire Marianne'nin öldürüldüğü gece, katilin elektrikleri kesmesi sebebiyle bir yoğun bakım hastası Bay Peterzen de ölür. Cinayetin onun yakınlarından biri tarafından birinin işlenebileceğine dair ihtimallere de yer verilir. Cinayetin kliniği en iyi bilen tarafından işlenmesi ihtimaline bağlı olarak şüphelerin Doktor Löwander'de

⁶ <https://www.trt2.com.tr/edebiyat/edebiyat-soylesileri-ahmet-murat-ozel/edebiyat-soylesileri-or-erol-uyepazarci-or-7-bolum-122016>

toplanması da önemli bir detaydır (9-10). Marianne, Löwander Kliniği'nde işe başladığında duldur. Bu klinikten önce Doğu Hastanesi'nde çalışmıştır. Eski kocası Avukat Sverd'in servis bakıcısı Niklas Alexandersson'la gayritabiî bir ilişki vardır. Avukat karısını Niklas için terk etmiştir. Bir başka ihtimal, bu garip üçlü aşk ilişkisinin yarattığı ağa dayandırılır. Romanda katilin doktorun ilk karısı Hemşire Barbro olabileceği ihtimaline de yer verilir. Neticede cinayetleri işleyen Doktor Löwander'in ikinci karısı Carina Löwander olduğu ortaya çıkar.

Dedektif Hemşire'den Canileşen Hemşire'ye:

Sadist (1987), Stephen King'in⁷ korku ve psikolojik gerilim türünde yazdığı bir romandır. Bu yönüyle polisiye romanlar içerisinde "thriller"/"suspence (şüphe) romanlarına dahil edilebilir. "Bu tarz romanlarda "kovalanan bireyin öyküsü"ne daha çok yer verilir... Bu tür cinayetin aydınlatılmasını değil, fiziksel ve ruhsal olarak yaşam mücadelesi veren kişinin öyküsünü anlatmaktadır. Buradaki sorun, kurbanın-bu suçlu da olabilir-üzerinde kapanmakta olan kapandan kurtulup kurtulamayacağıdır" (Üyepazarcı, 2018: 123-124). *Sadist*'te kurban, Paul Sheldon isimli bir yazardır. Onu kazada kurtardıktan sonra evine hapseden ve ona kendi emelleri doğrultusunda işkenceler uygulayan bir "hemşire"dir. Başka bir ifadeyle "kapan"la yakalanan ve orada tutulan, Paul Sheldon; kapan da eski bir hemşire Annie Wilkes'tir.

Eser, 1988 yılında Dünya Fantezi Ödülleri'nde en iyi roman dalında aday gösterilmiştir ve daha sonra aynı isimle filmi çekilmiştir. Paul Sheldon, seri halinde yazmış olduğu romanın sonuncusunda "Çöplüklerin sevgilisi ve ucuz kitapçıların tanrıçası" (s.65) olarak gördüğü Misery Chastain'i öldürmüştür. Romanı yazmak için çekildiği Colorado'da tipiye dönüşen karlı bir havada yola çıktığında bir kaza yapar. Onu kurtaran, hayran okurlarından Hemşire Annie Wilkes'tir.

Kadın Paul Sheldon'la ilgili her şeyi bilmektedir. Zaman zaman yazmak için köşesine çekilen Paul Sheldon'u uzaktan izlemektedir. Tipili bir günde kaza geçiren Paul Sheldon'u kurtarması, hayatında bir dönüm noktası olur. Bir taraftan *Misery Chastain* romanın sonuncusunu merakla beklemektedir. Tuhaflik, Wilkes'in kurtardığı kazazedeyi hastane yerine evine götürmesiyle başlar. Kocasından terkedilmeyi bir türlü hazmedemeyen ve bunun için de psikopatça tavırlar sergileyen Wilkes, Colorado civarında bir çiftlik evinde yalnız oturmaktadır. Paul Sheldon, Wilkes'in evden çıktığı bir gün bin bir güçle elde bulduğu ve sayfalarını karıştırmayı başardığı ajandadan hemşire kadının ne denli canı bir ruha sahip olduğunu görür. Görev yaptığı her hastanede birçok yaşlı ve birçok bebek öldürmüştür. Bütün bunların haber olarak verildiği gazete kupürlerini kesmiş ve ajandaya yapıştırmıştır (King, 1987: 205-226). Paul, bunları okudukça daha da dehşete kapılır. Bu bağlamda Annie Wilkes, "sanat ve edebiyatta caniler" serisine katılabilecek en tipik örneklerden birini teşkil eder.⁸

Dört bölümden oluşan *Sadist*'in ilk kısmı "Annie" (9-114) başlığını taşır. Roman Paul Sheldon'un yarı bilinçli yarı bilinçsiz sayıklamaları, aşırı acı çektiğini gösteren inlemelerinin anlatıldığı sayfalarla başlar:

⁷ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/oli.12401>
<https://www.jstor.org/stable/26304741>

⁸ Sanat ve edebiyat tarihindeki Batılı örnekler için bkz. Enrico Ferri, *Sanat ve Edebiyatta Caniler*, Çeviren: Selmin Evrim, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974,264 s.

Karanlık. Sonra can acısı ve sis. Sonra azabın sürekli olduğunu ama zaman zaman endişeyle gömüldüğünü kavraması. İlk gerçek anı: Kadının pis kokulu soluğuyla ırzına geçerek onu hayata döndürmesi.

Ondan sonraki gerçek anı: Kadının düzgün aralıklarla ağzına kapsüle benzer bir şeyler tıkması. Ama kadın ona su vermiyor ve haplar Paul'un dilinin üzerinde kalıyordu. Eridikleri zaman ağzında şaşılacak kadar acılık bırakıyordu (King, 1987:13).

Sadist, Sheldon'un (koyu puntuyla verilen) iç konuşmaları ve Annie Wilkes'le diyaloglarıyla ilerler. Kazanın nasıl olduğu, ondan öncesinde son romanını yazma süreci hep Sheldon'un iç konuşmalarıyla verilir (King 1987: 24-25).

Roman kahramanı "Misery" başlığı verilen ikinci kısım Paul'un Annie Wilkes'e ithafen işkenceler altında romanı yeniden yazdırma serüvenini içermektedir (s.117-256).

Annie, Sheldon'la birlikte kazada yazarla birlikte kurtardığı roman taslağını okumuş, Misery Chastain'ın öldüğünü okuyunca iyice deliye dönmüştür. Paul Sheldon, serinin sonuna geldi düşüncesiyle roman karakterini öldürmüştür. Annie, buna itiraz eder ve Paul'u romanı yeniden yazmaya zorlar. Mevcut roman taslağını da ona yaktırır. Annie, Paul'un hiçbir romanının kopyasını almadığını da bilmektedir:

Ben işim gereği kaç kişinin öldüğünü gördüm. Yüzlerce insanın. Bazıları avaz avaz haykırarak can verirlerdi! Bazıları da uykularında! Senin dediğin gibi ölüverirlerdi! Ama romanlardaki tipler ÖLÜVERMEZLER! Tanrı zamanının geldiğini düşündüğü zaman canımızı alır. Bir yazar da eserindeki tipler bakımından Tanrı gibidir. O karakterleri yazar yaratır. Tanrının bizi yarattığı gibi. Kimse Tanrıdan hesap soramaz. Pekâlâ. Tamam! Ama Misery konusunda sana bir tek şey söyleyeceğim: bu kez Tanrının bacakları paramparça. O BENİM evimde, BENİM yiyeceklerimle besleniyor. Ve.." Yüzü ifadesizleşiverdi. Doğruldu, ellerini gevşekçe iki yana bıraktı. Gözlerini duvardaki eski bir resme dikti. Paul yattığı yerden ona bakıyordu. Paul ansızın cinayet işleyebileceğini anladı. O sürahiye atmasaydı, onu yere çarpıp ben kırdardım. Cam parçalarından birini gırtlığına saplamaya çalışırdım. (King, 1987:43).

Bütün bu süreçlerin hepsinde Hemşire Annie, Paul Sheldon'a ayağını bileğinden baltayla kesmeye varıncaya kadar akıl almaz işkenceler uygular (s.253-255) Onun bir hemşire olduğunu, çorba içirdiği sırada ağzını silmesinden anlar. Bundan başka evde bir sürü ilaç ve serum düzeneği bile vardır. Paul'a ilaçları, romanı yeniden yazma şartıyla verir. Su yerine de temizlik kovaındaki deterjanlı, sabunlu suyu tercih eder. Paul, öyle bir hale gelir ki "bir tek Novril için bütün kitapları yakmaya razı" olur (s.57).

İşkencelerle yazma süreci "Paul" başlıklı III. Bölümde de (s.257-370) devam eder. Bu arada eve, Paul'un kaza geçirdiğini anlayan polisler gelmiş, bunlardan ilk geleni Annie korkunç bir cinayetle öldürmüştür. Bu bölümün sonunda Paul, Annie'nin istediği gibi romanı bitirmiştir ancak yine ondan öğrendiği gibi güya romanı yakar (s.356). Bu Annie'yi çileden çıkarır. Daktiloyu da kadının sırtına çarpar. Yanan kağıtları da "İşte romanın" diyerek kadının ağzına tıklar. Aslında yaktığı, eserin adı yazılı ilk sayfa, bazı istemediği kısımlar ve boş kağıtlardır. "Misery'nin Dönüşü" başlığını taşıyan yeni romanı yatağının altındadır. Bu bölüm, Paul'ün Annie ile korkunç boğuşması ve sonunda Annie'nin feci bir şekilde can vermesiyle biter. "Misery'in Dönüşü" başlıklı son bölüm, yeni romanın sayfalarından alıntılara ve Paul'un hayatının son dönemlerinin anlatılmasına ayrılmıştır. Paul'un Annie'nin evinden çikalı dokuz ay olmuştur. Vaktinin bir kısmını hastanede bir kısmını da yeni kiraladığı evde geçirmektedir. Editörü Charlie

Merrill, Paul'den bütün yaşadıklarını çok ilgi göreceği, çok para getireceği gerekçesiyle yazıya dönüştürmesini ister. Bu kadar işkeneye rağmen, editörünün söylediklerinden ziyade yazmanın tutkusu onu daha çok meşgul eder. Paul, tuhaf bir şekilde Annie'nin verdiği, kimi zaman da vermektan kaçındığı Novril'leri düşünür, kimi zaman da Annie'nin hayalini görür. Ona göre yazmak için acı çekmek şarttır. Roman fantastik eserlere has, bu hayal ile gerçek arasında gel-gitlerin ifade edildiği cümlelerle biter.

1940 doğumlu Amerikalı doktor-yazar Robin Cook'un *Ölüm Diyeti*'nde⁹ de bir hastanede ard ardına cinayetler işlenir. Hastalar sürekli ölmektedir. Bu arada hemşireler de tacize uğramaktadır. Neticede cinayetlerin arkasında aslında hastaneyi içinde bulunduğu zor durumlardan kurtarmak için görevlendirilmiş olmakla birlikte birtakım çıkar odaklarıyla anlaşılan yönetim kurulu başkanı Traynor olduğu anlaşılır. Bütün bunları açığa çıkaran hastanenin bulunduğu kasabaya gelen Dr. David ve kendisi gibi doktor olan eşi Dr. Angela olur. Bu romanda konumuzla ilgili olarak hemşirelerin tacize uğramaları dolayısıyla "kadın" oluşlarına vurgu yapılması önemlidir.

Sonuç

Erol Üyepazarcı, polisiye romanda iki dünya savaşı arasında (1918-1940) iki farklı gelişmeden bahseder: Bunlardan birincisi "Katil kim?" sorusunu cevaplandırmayı amaçlayan geleneksel muamma romanlarıdır. İkincisi toplumsal olguların ana eksenini etrafında gelişen, suçu konu alan ama amacı suçluyu bulmaktan çok, suçun ardındaki toplumsal olguyu, toplumsal ıstırabı işleyen romanlardır (Üyepazarcı, 2008: 115). Hemşire karakterler dolayısıyla üzerinde durduğumuz romanlardan ilk ikisi daha çok "katil kim?" sorusunun peşinden gider. Agatha Christie, bu tarz romanların en usta yazarlarından. *Mezopotamya'da Cinayet* romanında olduğu gibi diğerlerinde de "karakterler sınırlı sayıdadır, hepsi cinayet sahnesinde mevcuttur ve roman boyunca orada kalırlar." Cinayetin nedeni para ya da şöhret hırsı, intikam, kıskançlık" vs.'dir. Suçlunun yanılttığı durumlarda bile dedektif hep akıyla, zekasıyla çözümler bulur. *Mezopotamya'da Cinayet*'in Hemşire Amy karakteri, Christie'nin ünlü dedektif karakteri Hercule Poirot'la birlikte çalışan son derece zeki, akıllı biri olarak karşımıza çıkar.

Klinikte Cinayet romanı da bir bakıma "Whodunit"(katil kim?) sorusunun peşinden giden romanlardandır. Bununla birlikte bu romanlarda dedektifler, söz gelimi Hercule Poirot'tan farklı olarak "sokağa inerek", "gözlemler yaparak", "suçluları izleyip yakalayarak" hatta inatçı bir biçimde zor kullanarak sorgulayarak ortaya çıkarırlar (Üyepazarcı 2008:122). Bu yönüyle *Klinikte Cinayet* "kara roman"lara daha uygundur. Bizim bu makaledeki konumuz gereği odaklandığımız hemşire karakterler de son derece tehlikeli katillerin kurbanları olarak çizilmişlerdir.

Üçüncü roman *Sadist* (1987) daha yakın zamanların romanı olarak "Suspence" romanlarına daha yakın bir örnektir demiştik. Bu romandaki hemşire Annie Wilkes, geçmişte yaşadığı birtakım travmalar nedeniyle gittikçe canı bir ruh ve kimliğe bürünmüştür. İnsan hayatı kurtarmayı hayat veren bir meslek, onun elinde katil/canı bir ruhla bambaşka, tam zıddı bir mahiyet almıştır. Hemşire Amy'den Hemşire Annie'ye gelen çizgide hem polisiye edebiyatın gelişme çizgisini hem de insan psikolojisinin ne denli daha karmaşık bir hale geldiğini ve bunun edebiyat eserlerine nasıl yansıtıldığını görmek önemlidir.

⁹ [https://tr.wikipedia.org/wiki/Robin_Cook_\(yazar\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Robin_Cook_(yazar))

Polisiye edebiyatta kadın yazarların varlığı önemli bir olgudur. Polisiye romanın tarihçesi üzerine çok kıymetli çalışmaları olan Üyepazarcı'nın mizahî bir dille vurguladığı iddiasına göre kadın yazarların en başarılı olduğu edebî tür, polisiye romanlardır.¹⁰ Bizim üzerinde durduğumuz iki romanın yazarı da kadındır. Agatha Christie, bugün de keyifle okunan polisiye roman yazarlarının başında gelmektedir. Hem Christie'nin hem de Helene Tursten'in bir dönem hemşirelik yapmış olmaları, vak'ada ve şahıslarda realiteyi yakalama ve kurguyu buna göre düzenlemede hayli önemlidir. Christie'nin akıl ve mantık prensiplerine göre hareket eden ve bir hayli olgun davranan hemşire karakterine mukabil günümüz polisiye roman yazarı Tursten'in eserindeki hemşireler daha edilgen, daha dışı özelliklerle donatılmıştır. Elbette Hemşire Siv, Hemşire Anna-Karin gibi A. Christie'nin Amy Leathearen'in takipçisi hemşire karakterler de vardır. İki kadın yazardan sonra gerilim ve polisiye romanların en popüler yazarlarından Stephen King ise daha saplantılı, psikopat bir hemşire karakterle okurun karşısına çıkar. Annie Wilkes, bir hemşire olarak bildiklerini savunmasız bir kazazede/hasta üzerinde uygulayabilecek kadar meslekî anlamda deformasyona uğramış "bir canı" olarak karakterize edilir. Cani hemşireler son zamanların sinema sanatına da ilham kaynağı olmuştur. Nitekim yönetmenliğini Tobias Lindholm'un üstlendiği *The Good Nurse*¹¹ filmi seri katil hemşire Charles Cullen ve onun yakalanmasını sağlayan mesai arkadaşı Amy Loughren'in gerçek hikâyesini anlatmaktadır. Elbette, bu tarz seri katiller ve canı karakterler, sanat eserlerinde işlenmeden önce toplumsal hayatın da en önemli tehdit alanlarını oluşturmaktadırlar. Nitekim Hemşire Annie Wilkes gibi, güçlerini hastalar (bilhassa yaşlı ve bebek hastalar) üzerinde deneyen canı hemşire tipleri, "ölüm meleği" gibi sıfatlar altında kriminolojinin de en çok meşgul olduğu tiplerdir (Artuk 2019: 61-66).

Tabi bütün bu örneklerin Batı edebiyatından tercüme eserler olması da önemli bir detaydır. *Mezopotamya'da Cinayet* ve *Klinikte Cinayet* romanlarının tercümeleri *Sadist'*inkine kanaatimizce çok daha başarılıdır. Tıpkı A. Christie ve H. Tursten gibi hemşirelik yapmış Türk polisiye roman yazarlarından bahsedebiliriz. Söz gelimi Malatyalı hemşire bir polisiye yazar olan Ayla Koca'nın *Kayıp Ruh ve Yitik Beden* (2014), *Kayıp Kurban* (2016); *Aşk Acıdır* (2018), *Kıyam Zamanı* (2020) gibi eserleri bulunmaktadır. Bunlardan *Kıyam Zamanı* 2020 yılının en iyi polisiye roman adayı olmuştur.¹²

Kaynakça

- Artuk, M.E. (2019), "Kriminolojide Çoklu Öldürmeler", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 39-91.
- Cristie, A. (2013), *Mezopotamya'da Cinayet*, Türkçesi: Çiğdem Öztekin, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Ferri, E. (1974), *Sanat ve Edebiyatta Caniler*, Çeviren: Selmin Evrim, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ergelen, B. N. (2021), *Polisiye Romanlarda Kurgu ve Gerçeklik İlişkisi Olarak Cinayet: Bir Örnek Okuma Olarak Ayşe Erbulak'ın Romanları*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),.

¹⁰ <https://www.trt2.com.tr/edebiyat/edebiyat-soylesileri-ahmet-murat-ozel/edebiyat-soylesileri-or-erol-uyepazarci-or-7-bolum-122016>

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Good_Nurse

¹² Beyza Nur Ergelen, *Polisiye Romanlarda Kurgu ve Gerçeklik İlişkisi Olarak Cinayet: Bir Örnek Okuma Olarak Ayşe Erbulak'ın Romanları*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2021, s.23.

- King, S. (1995), *Sadist*, Türkçesi: Gönül Suveren, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Moran, B. (1995), "Âşık Hikâyeleri, Hasan Mellah ve İlk Romanlarımız", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 21-37.
- Nemutlu, Ö. (2019), "Hikâye ve Romanlarda Kedi Dehşeti", *Kedi Edebiyatı*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 444-468.
- Nemutlu, Ö. (2018), "Türk Edebiyatında Hemşireler", *Türkiye ile Türk Dünyası Arasında Bir Köprü, Yavuz Akpınar Armağanı*, Bengü yayınları, 2018, Ankara, 614-625.
- Özcan, R. (2019), Kurmaca Dünyada "Kedi Cinayetleri" Üzerine Bazı Dikkatler: Zebercet Kediyi Neden Öldürdü?", *Kedi Edebiyatı*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 469-495.
- Tursten, H. (2006), *Klinikte Cinayet*, Çeviri: Cemile Yıldırım, Dharma Yayınları, İstanbul.
- Üyepazarcı, E. (2008), *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes I-II*, Oğlak Yayınları (Maceraperest Kitaplar), İstanbul.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Do%C4%9Fu_Ekspresinde_Cinayet-25.12.2023
- <https://perapalace.com/dunyaca-unlu-polisiye-yazari-agathachristie-ve-kayip-11-gununun-gizemli-hikayesi/25.12.2023>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Helene_Tursten.25.12.2023
- https://en.wikipedia.org/wiki/The_Good_Nurse-25,12,2023
- [https://tr.wikipedia.org/wiki/Robin_Cook_\(yazar\)-25.12.2023](https://tr.wikipedia.org/wiki/Robin_Cook_(yazar)-25.12.2023)
- <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/oli.12401-25.12.2023>
- <https://www.jstor.org/stable/26304741-25.12.2023>
- <https://www.trt2.com.tr/edebiyat/edebiyat-soylesileri-ahmet-murat-ozel/edebiyat-soylesileri-or-erol-uyepazarci-or-7-bolum-122016-25.12.2023>